

I. évfolyam. Budapest, 1894 június 1. 11. szám.

TANULÓK LAPJA

SZERKESZTI
DR. RUPP KORNÉL
TANÁR.

Előfizetési ár:

- Egész évre 160 kr.
- Fél évre — 80 „
- Negyed évre — 40 „

Megjelenik minden hó 1 én és 15-én.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IX. ker., Imre-utca 9. sz.

Tartalom:

*A lengerszem. — Mennyiben tartozik a kertészlet a szép művészetek közé?
— Arany János Toldijáról. — A milyen az ember, olyan a beszéde. — A művészet hosszú az élet örök. — A világot csak az önzés kormányozza. — Szív és ész.
— A borítékon: Gondolatok. — Feladatok. — Ajánlható könyvek. — Különfélék.
— Fizikai kísérlet. — Szerkesztői üzenetek.*

GONDOLATOK.

Ha a remény nem léteznék, akkor nem született volna a fogalom: boldogság. Minden embernek kötelessége indulatainak parancsolni. Ha az ember e féktelen árnak nem szab határt: legtöbbször az ártatlan környezet könnyezi meg.

Az irigység fényt látni nem akar.

Nincs hatalom, mely az igazságot letiporhatná.

Ugy gondolkozzál hogy a kimondott szó előtted mindig szent maradjon. Ez a határozottság.

Kérdezitek: melyik út vezet a boldogulás felé. Tanuljatok gondolkozni, azután becsülni és élvezni; de nélkülözni is. Kell tudnotok engedelmeskedni és tűrni; szóval *élni*.

Az emberekkel való bánásmódban jónak, szelidnek lenni a fődolog; csak igen ritka eset, a mikor ezek nem használnának inkább, mint a szigorúság.

Udvariassággal, szivesség- és engedelkenységgel a legtöbb embert meg lehet hódítani.

Ha vannak, akik visszaélnék bizalmaddal, ezért őket meg ne ved; légy hozzájuk kevésbé közlékeny, s magatartásod sokat javít azokon.

Egyoldalú az a nézet, hogy a boldogság forrása egyedül a szívben van. Kiveszi az a részt az ész, az erő izzasztó munkáiból s rabol a szívből nagyon sokat; ezek helyett önmagából csak keveset juttat az embernek.

Ha lelkiismeretünk szaván kívül milliókat hallgatnánk meg, akkor sohasem lennénk nyugodtak, csak keveset élveznénk a boldogságból; pedig erre törekszünk mindannyian.

Dobóczy Lajos.

FELADATOK.

I. A kisebb tanulók írják le az „*Angyal ulja*“ cz. cikkünket saját szavaikkal.

II. A 3. 4. osztályu tanulók dolgozzák fel e tételt: „*Toldi György N. Lajosnál*“ Arany J. Toldija nyomán.

III. A felsőbb osztályu tanulók dolgozzák ki e tételt: *A korai kelés kedves a muzsáknak* (aurora musis amica.) a következő pontok szerint: 1. Aurora . . . a szellemes mondás értelme. 2. Az éjjeli nyugalom által testileg és szellemileg megerősödünk, a nappali háborgatástól mentek vagyunk; 3. Sok gond, elfoglaltság, foglalkozás különféle irányban elfoglalják az embert; 4. Az állatok fürgébbek, még a virágok, fák is élénkebbek, üdébbek. 5. A történelem nagy alakjai már kora hajnalban munka mellett voltak (Pl. A mi szeretett királyunk, Napoleon Kossuth.) 6. Ki korán kel . . . 7. Ezért legyen a tanuló ifjuság jelmondata: Aurora stb.

Megfejtési haláridő augusztus 1. A legjobb dolgozat írójának Kisfaludy Károly vigjátékait tüzzük ki jutalmul.

A Tanulók Lapja 7. számában feladott dolgozatok közül „Az elégedetlenség forrásai“ czimű feladvány megfejtését beküldték: Szij Ferencz (Bpest.) Stettler Samu (N-Kanizsa) ifj. Rosenthal Ferencz (Temesvár.)

Magánszorgalmi dolgozatokat írtak: Viczián Antal („Visegrád“), Kúnti Zsigmond („A Ballada köre és előadás módja“).

száll ki és szőlőfürt-alakban röpködnek a tavaszi virág körül, miközben egyik rész erre a másik arra száll: úgy sietnének elő hajóikból s mennének a gyűlés helyére." A csatázó hős olyan nála, mint a párducz, Achilles, a költő legkedvesebb embere, az oroszlanhoz hasonlít vagy az ölyvhöz, mely galambot úz...

Halljuk most, mikép törnek elő Oiszein hősei. „Mint midőn tajtékozva harsog le a folyam Kromla szirtjeinek fekete oldalán, s a hegyeken végig cikáznak a villámok, s a hősök sirboltjait sötét éj árnyazza és halavány képeik előtekintenek a záporfelleg pereme mögül, „Vezérük, mint a tenger csetje, mely hullámokat von maga után, sereggel jön, s a part megrendül lépteik alatt.“

Nausikáa, a szép fejedelmi leány Homérosznál a királyi kert szép virágjának van nevezve; Oiszeinnél olyan szép e hölgy, mint a hegyek hava; fürtös hajzata, mint a Kromla tetőjén lebegő köd; keble, mint a fehér szikla Brán folyamánál. — A zúgó habok, a tenger hánykódása, a sötét éj előfordulnak Homéernél is, de mint magán a görög földön, derültebb képek sorába fonódnak, — a caledonai költőnél csaknem minden sötét, sivár és szenvedélyes. Homérosz csupa plasztika, — Oiszeinnél a ködös, sejtelmes és határozatlan uralkodik. Homér oly festőnőz hasonlít, a ki száz meg száz színárnyalatot használ s mindent finoman kidolgoz, Oiszeinnél kevés a szín, a mi van az is sötétes, az alakok nincsenek apróra kiképezve, s inkább magunknak kell hozzájuk képzelnünk egyet-mást.

Ne gondolja senki, hogy csupán a költőknél van így. Egyebek közt az építő művészet ép ily gazdag példákban szemlélteti a természeti környezet hatását. A régi egyiptomi épületek oszlopai mintegy virágkelyhekben végződtek, s e kelyhek Egyiptom sajátos növényének, a lótusz-virágnak leveleiből alakultak. A korinthusi görögök ellenben az épületek oszlopait a görög földön gazdagon tenyésző s változatos idomú akanthusz leveleinek mintájára alkotott levelekkel díszítették. Egész épület dolgában csak a két nagy keresztény stílnak a román és csücsives templomnak tulajdonságaira és elterjedésére kell gondolni. A román templom nagy kiterjedésű volt, belseje világos, a sima falak a festőművészet termékeinek voltak szánva, mindenütr márvány és arany csillogott, s a belépőt lebilincselte a képek dús szimpompája.

(Folyt. köv.)

Dr. Horváth Cyrill.

TANULÓK LAPJA

Előfizetési árak:	Szerkesztő és kiadó:	Az előfizetési díjak
Egész évre 1 frt 60 kr.	Dr. RUPP KORNÉL tanár.	a „Tanulók Lapja“ kiadóhivatalába IX. ker., Imre-utca 9. sz. alá küldendő.
Fél évre — frt 80 kr.		Hirdetések felvétele Sikray S. irodájában VI. Váci-körút 88. sz.
Negyed évre — frt 40 kr.		
Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.		

A Tengerszem.

— Tompa után. —

Egykor midőn hatalmas birodalmát csodálva nézegeté a Tengerkirály, a távol parton ragyogó szépségű tündér hölgyet látott lépegetni. Ruhája zöld volt, a homlokát fedő gazdag koszoru rengő kalászbokból, lombokból és virágokból volt kötve, s a merre lépett, gyengéd lábai alatt a kopár parton szép zöld pázsit fakadt. S a király így szólítá meg a szép tündért: „Ki vagy te tündér hölgy, ki a parton járva virágokat fakasztasz lépteid nyomán?“ „En a föld leánya vagyok,“ felelt a hölgy halkán. S a király megmutatá neki hullámbirodalmát, melynek titkos mélysége is látható lett. A fővenye arany szín, a kősziklákon gazdag bársony gyanánt tengeri moh terült el s szegélyül piros korall függött rajta, száz tengeri tündöklő kagyló csiga keringett a napfényben s majd megszólalt a habléányok csábitó dala. A szép föld leánya elámult mindezen, mit a király látva meghívta magához, hogy aztán elrabolhassa. De a tündérhölgy észrevevén a király szándékát, bucsut vett tőle s a távolban kéklő hegyormok közt lévő lakásába sietett. A király erre elhatározta, hogy bármi módon, de elrabolja őt. Aláasta rontó habjaival a hegyeket s felhatolt a bérczek tetejéig s ime a zsongó zajra a hős erdők árnyaiból kilép a szép tündér. A király pedig a habok közé rántotta őt magával. Egyszer azonban, midőn a viharral küzdött kemény csata után a Tengerkirály elfáradva mély álomba merült, a fogoly tündér felkelt s egyenesen a távoli bércz fele szaladt. A király felébredve foglya után rohant. A merre a föld tündére szaladt a tengeren, s megpihenni egy perczre megállt, földdé vált a hullám s szigetet képezve virág s fű esett reá a tündér koszorujából. A tündér megmenekült; a király pedig igen megharagudott, hogy tengerét szigetekkel rakta meg. Azóta, ha a tenger háborog, a föld leánya lakáig felásott bérczek tengerszemének zajgása ezt megmutatja.

Mennyiben tartozik a kertészet a szép művészetek közé?

Bevezetés. A szépművészetek a közönséges mesterségektől abban különböznek, hogy míg ezeknek főcéljuk bizonyos gyakorlati szükségleteket kielégíteni, használni, addig amazok főképp a lelket akarják gyönyörködtetni. Ez azonban nem zárja ki, hogy a szép művészetek alkotásai is gyakorlati célokra is szolgáljanak, s viszont a mesterség termékei is gyönyörködtessenek. Lássuk mint érvényesül ez állítás a kertészetben?

Tárgyalás. 1. Vannak kertek, a melyekben csak hasznos növényeket termesztnek: konyha kertek, gyümölcsös kertek, a hol nem a szépség, hanem a gyakorlati berendezés a fő.

2. Vannak *díszkertek*, a melyek kellemes benyomást gyakorolnak ránk, a mennyiben a virágok, cserjék, lomcos fasorok szabályos elhelyezésük és változatosságuk által az aranyosságot tüntetik föl.

3. Vannak végre a *parkok*, a melyek ha nem is oly szabályosak, mint a díszkertek, de a bennük levő erdők, ligetek és virágok által nemcsak érzelmeinknek okoznak gyönyörűséget, hanem lelünk is felhangolják. A különféle utánzatok (templomok és barlangok, mesterséges sziklák és romok, szobrok és feliratok) csak megerősítik és határozottabbá teszik a természet szépségeinek benyomását. A tiszta tó közepén egy majorság, a park vadas-része fácskával, szelidített vadakkal úgy hatnak reánk, mint egy derült idyll. Gyakran Flóra vagy Diana temploma bizonyos klasszikus jellegű kölsönöz e helynek. Vagy a gótikus lovagvár utánzat a közép-kor regényességét idézi föl, a nap temploma a természetvallás ünnepeiben ragyogó hymnusát látszik zengeni. Az utak labirintjében mely az élet utvesztőjét példázza s egy remetelak vagy sirüreg szelid elegiájában végződik a park.

Befejezés. Míg a díszkertek, mint valami szabályos és épített épület hatnak ránk, a park érzelmeket és gondolatokat kelt bennünk s azért főképp ez utóbbit valóban a szépművészetek közé kell sorolnunk.

Arany János Toldijáról.

Az ütemek különféle elhelyezésével jár a sorok dallamos jelleme. A csupa hármas ütemből álló sor lassu menetű; a dallam gyorsabb, élénkebb, ha a sor második fele $\frac{1}{2}$ -ös ütemű; leggyorsabb legdallamosabb, ha mind a két fél $\frac{1}{2}$ -ös ütemű. Minélfogva a $\frac{3}{8}$ beosztás a lassításra s a $\frac{1}{2}$ -ös a gyorsításra való. Ha nincs oka a költőnek a lassításra vagy gyorsításra a gondolatok zenei festése céljából, akkor csak a dallamot teszi változatossá, úgy hogy

az egymásra következő sorok más-más ütemcsoportosulást tüntetnek fel.

Az alexandrin a magyar költészetben igen régi s fölötte gyakori. A XVI. századtól maig sűrűn fordul elő különösen elbeszélő költeményekben, melyek előadására hosszúságánál s változatos dallamánál fogva a legalkalmasabb. Tinódi (1505—1556) ezekben a sorokban írta Török Bálint megfogatása, Szondi eleste Drégely várában című krónikáit. Ilosvai Selymes Péter 1464—1474 körül a Toldi Miklós mondáját Arany előtt; Zrinyin és Gyöngyösin kívül Gyertyai Albert Argirus királyfi históriáját; Gvadányi József gr. (1725—1801). Egy falusi nótáriusnak budai utazását; Csokonai Vitéz Mihály (1773—1805) Dorottyát, Vörösmarty (1800—1855) a Tündérvölgy-et, Petőfi a János vitézt, Arany J. Toldit, Toldi szerelmét, Toldi estéjét, Buda halálát stb. Ezekon kívül sok népballada, köszöntő és dal van e sorokban írva. Minden élt és élő költők közt azonban Arany alexandrinjai a legszebbek, legdallamosabbak.

A vers rythmikus hullámzását, zeneiségét jó részben elősegítik a rímek, a verssor egyes szótagjainak vagy szóhangjainak a verssorban vagy a verssor végén való összecsengése. Arany Toldijában nyomát találjuk az alliteratiónak pl.

A malacz nép si-ri: borju, bárány, béget (II. 1.)

Birjad békességben birtokod ha rád száll. (XII. 11.)

az assonanzok (különösen többnyire a kéttagnak) kezelésében Arany a rimnek utolérhetetlen művésze, s Toldijában nem egy művészi példát találunk a tiszta (taljes) rimre is. Hogy csak néhányat említsünk:

Györgyöt egy / csapással // hús verembe / tennék,

Isten / kenyereből // hol többet nem / ennék . . .

De midőn egy / dárda // válla csontját / érte.

Mindezen tulajdonságainál fogva Arany áll költészetünk fejlődésének csúcspontján: tárgyra, felfogásra, szellemre, költői nyelvre s verselésre nézve tisztán magyar, de egyszersmind valódi művész-költő is.

A milyen az ember, olyan a beszéde.

(Qualis vir, talis oratio.)

Bevezetés. A beszéd az embernek legfőbb java, mert az emeli őt az állatok és minden teremtmény fölé. S még is nagyon sok ember visszaél a Teremtő e fenséges ajándékával. A beszéd azért meglehetősen biztos mértéket nyújt az embernek értékének megítélésében és pedig 1. szellemi, 2. erkölcsi tekintetben.

Tárgyalás. 1. Az ember beszédjéből könnyen következtethetünk műveltségének fokára, mert minél szabatosabban és világosabban tud valaki minél több dologhoz szólni, vagy ellenkezőleg, annál

műveltebbnek vagy műveletlenebbnek tartjuk őt. A szóbőség nagysága vagy kisebb volta szintén mértékeül szolgálhat a nagyobb vagy kisebb gondolatbőségnek. De azért az üres fecsegők és a komoly hallgatók emberek megítélését nem szabad elhamarkodnunk.

2. Sokkal biztosabban megítélhetjük az ember erkölcsi értékét beszédjéből, a mint Herder mondja: „A beszéd mértéke az ember belső (erkölcsi) értékének vagy értéktelenségének.“ Az erkölcsileg jó ember beszédében tiszta s minden illetlenséget kerül, míg az erkölcsileg alant álló ember durvaságát és közönséges voltát minden szava elárulja.

Befejezés. Ennélfogva alapos műveltségre és olvasottságra kell törekednünk, mind azért, hogy a kellő szóbőségünk meg legyen, mind pedig azért, hogy gondolatainkat szabatosan és értelmesen és szépen tudjuk kifejezni. Kerülnünk kell továbbá minden illetlenséget és durvaságot, nehogy erkölcsileg romlottaknak tartsanak bennünket.

A művészet hosszú az élet örök.

Ars longa vita aeterna.

Bevezetés. A königsbergi egyetem jubileumára Labeck Keresztély Gusztáv tanár (megh. 1860.), ki filológiai kutatásai által világhírré tett szert, ünnepi beszédében a régi közmondás ezen javításával lepte meg a hallgatóságot, mely még ma is ott van az 1862-ben megújított egyetem homlokzatán: Ars longa vita aeterna. Hogy minő merész, de egyuttal fontos e változtatás kitűnik abból is, hogy a gondolatnak több támaszt, igazságot és buzdítást kölcsönöz. Erdemes ez axiómával közelebbről s bővebben foglalkozni.

Tárgyalás. A) *A művészet hosszú.* Minden művész tapasztalhatja, hogy számbavehető alkotás, csak hosszú tanulmány és kísérletezés után hozható létre. A rajzban való ügyesség, a könnyű kéz sok ifjut csábít a művész pályára, a kik csak később veszik észre, hogy ahhoz, hogy valaki festő művész legyen, milyen sok mindenféle kell: az emberi testnek anatómiailag pontos ismerete, az architektúra a teremtés és az emberi kéz műveiben, a távolság, a fénytörés és fényszóródás tudása, elméleti ismeretek s a művészet története. Ezek állnak a féluton, lemondanak a kitűzött célról, melyhez csak ily hosszú és fáradságos tanulás után jutnak el, mint másolók és arczképfestők vegetálnak s megelégedesnek, ha üres óráikban visszaemlékezve merész ifjui ábrándjaikra, egy-egy kis genre-képen dolgoznak. De még e tanulmány is kevés ahhoz, hogy valaki művész lehessen. A valódi festőnek egyszersmind költőnek is kell lennie.

Idealis lelkű, művelt szellemű, vagyonos embernek kell lennie, az érzéket eszményíteni, minden eszményt kimért, tiszta, fantasztikus és tetszetős alakba kell öltöztetnie. Magától s természetes tehetségei által senki sem jut idáig: még a levegőnek is, melyet belelegzik, a tudomány és filozófia balzsamos és életerős leheletétől kell áthatva lennie. De a külső útja is hosszú ám. Petőfi is mennyit tanult, míg eredeti tehetségei mellett elismerték költőnek. Vörösmarty, ki gyermekkorától kezdve szorgalmasan olvasta a költőket, írókat mily hideg fogadtatásra talált Zalán futásával. Berzsenyit a legklasszikussabb költőt, kit magyar Horacnak neveznek, Kölcsey kritikájának súlya majdnem költői nymbusától fosztotta meg. Mennyit küzdött és tanult Arany János, míg a „Toldi“ megszerezte neki a borostyánt? Ki nem látja be, hogy mily kevés egy emberi élet a művészetekben, ha tekintetbe vesszük, hogy mily hamar eltűnik a szellem rugékonysága, a duzzadó ifju erő üdesége.

2. Már a sok idő, költség, fáradság, mit az előtanulmányokra fordít a művész, mutatja, hogy a művészet a századok folyamán mily lassan halad előre. A görög mondák már a 10. században tökéletes epikai formákkal bírtak. Homér igazi költői szellemmel fogta fel, már kikerekítve s kellemes formába öntve találta, kapta a kész anyagot. Majd egy félezred múlt el, míg a drámai költészet tökélyre jutott. Arányban vannak-e azon előnyök, miket a tragikusok Homér fölött birhatnak azon óriási időközzel, melyben a görög nép legalább is tizenkétszer kihalt és tizenkétszer ujjaszületett? Ily lassan fejlődött a művészet a szellemileg legtevékenyebb emberek közt, kiket az ó-kor ismer. Gyakran azonban szünet áll be, vagy éppen a hanyatlás és elfajulás korszaka áll be, úgy, hogy egészen új alapon kell felépülnie. Így voltunk mi is. A régi népköltészet és a középkor regényes poetikája a fejlődés közepén megállott, szomorú szünet következett be Mátyás után, a török háborúk alatt, — bevonta hótakarójával szélitiben hosszában a tél a vidéket. Csak itt-ott dugja fel fejét a népköltészet, vagy rügyez az egyházi ének a protestantizmus ápoló keze alatt egy-egy meleg forrás szélén. Sok sok év múlt el, míg Bessenyei actiója megadta a lökést a magyar irodalmi fejlődésnek. Fél század kellett míg ajkról ajakra szállt az ének: A Talpra magyar, A riadó, a Hazádnak rendületlenül. Szóval a haladás órájának lapján nem perczekre s órákra kell mutató, hanem évtizedekre és évszázadokra.

B) *Az élet örök.* Egy ember élete csak töredéke az időnek, a művészet képzése csak egy töredéke a kulturának. A fejlődés nehézségei miatt ennek kell minket megnyugtani. 1. Csak az egyes generációk rövid életűek s nem maga az emberiség is. Sok ezredévet átélte már s talán még több áll előtte. Fejlődjék bár a művészet még oly lassan, legyen a fényes emelkedésnek minden korszaka két-háromszoros nagy időközi ellankadással és összeomlással fizetve: az eszményi irány, a műveltség és az előadási formák folytonos haladásba vannak. Vannak ezen kívül kiváltságos generációk, melyek véghez viszik azt, amire máskor egy század sem képes. 2. Egyes

művész tevékenysége mindenesetre korlátozva van az emberélet rövidege által, mégis az örökkévalóság számára alkot. Az a tudat, hogy az idő gyorsan tűnik el, ne lankasztólag, hanem inkább buzdítólag hasson ránk. Ha munkánkat félbeszakítja is a halál, a fél-siker elérésével is nyert szellemünk belátásban, szellemi s erkölcsi erőink gyakorlottabbakká lettek: a megkezdett munkát majd elvégzik mások. Azért, mert néhány év alatt nem érünk célra, ne adjunk fel valamely fontos eszmét. A szellemi rendben nincs másképp, mint a természet rendjében. Ok és hatás közt sok olyan dolog van amit előre nem láthatunk. A csendes oczeán korallszigetei a svájci Alpokról is kapnak anyagot, mert a vizek összezúzzák és szétmorzsolják a sziklát, mely ujtokba téved és sok száz mérföldnyire viszik a parányokat a tengerekbe. Gondoltak-e a foencziaiak, midőn az üveget feltalálták, a teleskópra és mikroskópra? Volt-e sejtelme Homérnak, hogy egykor azon népek közt, melyek a hyperboreák mögött laktak, ő lesz az ifjuság barátja és tanítója, s fölülmulhatatlan mintaképe az egész világ költőinek és művészeinek? Képzeltet-e, hogy Petőfi és Arany a magyar nép közt megszűnik élni és hatni? 3. Az idő örök, tehát nagyon gyors fejlődésre, haladásra a művészetnél nincs is szükség. Az emberiségnek nem a művelődés az egyedüli célja, reá más feladatok is várnak. Ha egyik helyen abban marad az építkezés, annál nagyobb erőt fejtenek ki más helyeken. Így a dráma megindulása s az újabb poétika föllendülése közt hosszú idő mult el, de ebbe esik a polgárság fejlődése, ipar s kereskedelem, vasutak felvirágzása, a tudományos műveltség terjedése közép és felső iskolák által. Csak a szűk látóhatárnak mutat a föld mélységeket és magaslatokat: ha lelki szemünkkel mint egészet tekintjük, eltűnik minden egyenlőtlenség s csak a zenit domborúsága látható. Így minden megállapodás, szünetelés a kultura haladásában, fejlődésében elenyészőleg csekély részt képez.

Befejezés. Ne befolyásoljanak bennünket azon panaszok, miket illetéktelen emberek ajkairól oly gyakran hallunk. Míg a régi közmondás, a vita brevis, elcsüggesztett, az új forma, mely szerint a művészet hosszú, nem örökkévalósággal méretik, reménnyel tölt el és oly álláspontra helyez, hol élet és művészet egészen más dimenziókban látható. Itt egyetlen ecsetvonással a síró arc nevetővé változik. Tekintsünk tehát oly férfiakra, kik egyes élet arasznyi rövidségén elnézve lelkesült reménnyel hisznek a szép és a jó örök tartósságában, kik éltők alkonyáig fáradhatatlan szorgalommal munkálkodnak s csak akkor fakad ajkuk panaszra, ha a kéz és a szem felmondják a szolgálatot tanulmányainknál.

A világot csak az önzés kormányozza.

Bevezetés. Ha a haszon fogalmát egy kissé tágabb értelemben vesszük, úgy látszik, hogy e vád, ha nem is valamennyi, de mégis nagyon sok emberre talál. Nézzük tehát az önhaszon, az önzés formáit mint uralkodnak az emberi életben.

Tárgyalás. 1. *A durva önzés* sok-sok ezreket vezet tetteikben habár az a legélesebb ellentétben áll a felebaráti szeretettel.

2. *A finom önzés.* Szülők és nevelők, ha az ifjuságot erkölcsös életre és kitartó szorgalomra buzdítják, rendszeren szemük elé állítják, hogy embertársaik becsülni és szeretni fogják őket, kilátásba helyezik nekik a földi jólétet és az örök üdvösséget, bár szorosán véve, ezáltal is az erény gyakorlását önző indokokra vezetik vissza. Az ilyen önzés nyilvánul: a) a becsvágyban, bármily tiszteletreméltó is legyen tárgya; b) a lelki nyugalomra való törekvésben, a mint már az epikureusoknak is szemükre vetették, hogy ők az erényt, mely arra vezet, csak eszközzé alacsonyították le; c) végre a jutalomra és büntetésre való tekintetben, úgy a földön mint az örökkévalóságban.

Befejezés. Mivel nagyon kevés ember van, a ki az erényt csak önmagáért gyakorolja s úgy a durva, mint a finom önzéstől ment, az általános tétel tehát igaz is; azonban iparkodnunk kell arra a magas álláspontra emelkedni, hogy az erényt célul és ne eszközzé tekintsük.

Szív és ész.

Elmélkedés.

Szív és ész! Mily szoros viszonyban vannak egymással, hisz ugyanazon napnak sugárai és mégis, tapasztalás mutatja, hogy nagy mértékben nyomhatja el egyik a másikat.

Korunkban a nemes érzelmek s indulatok szunyadnak; a nemzeti nagy érdekek s lelkesedés ideje lejárt; az emberiség érdekeiért való küzdelmek nem a fölhevülésből származnak, hanem valóban az ész rideg parancsára történnek. Pedig, valamint az ember életének gyökere a szívben van, úgy az emberiséget is csak az éltetheti, a mi a szívből jó. Mit használnak a legfényesebb nap-sugarak is, ha nem találnak termékeny talajra?

Az ész kutatásai évezredek óta folynak; a tudomány vívmányai évről-évre szaporodnak s kérdelem: növekedett-e az emberi nem boldogsága? Nem!

Mert a szegénynek drága kincs a hit,
Túrni és remélni megtanít;
S néki, míg a sír rá nem lehell,
Mindig túrni és remélni kell.

Arany J.

Az ész világít, de nem melegít, nem képes boldogítani. A mult század végének viszonyait minek köszönhetjük, ha nem annak, hogy Voltaire, Diderot s társai törekvései a francia nemzet nagy részének szívéből kiirtották a vallást — a francia forradalom volt az, mely az ész istennőjének oltárt emelt, s ez oltárra imádásának tárgyát, egy becstelen nőszemélyt helyezett. Így válik az a nemzet, mely szívéből az egyetlen vigasztaló eszközt kitepi, fenevaddá; mely lelkének legdrágább kincsétől, a hittől, magát megfosztja, mely nem akar Istent hinni s szeretni, bálványimádóvá; mely minden vallásos szent érzelemből kivetkőzik, hogy szabad legyen, a legundokabb szenvedélyek rabszolgájává.

Valamint a virágból a pók mérget, a méh mézet szív, úgy lehet az ész az emberi nem jótévője a vallással párosulva s ugyan-csak az emberi nem boldogságának megölője, ha a hitet akarja megsemmisíteni.

Jer, büszke észimádó! pillants az emberi ész történelmébe; lapozd át a küzdelem és tévedések e történetét; utazd át a kutató ész által első lépéstől napjainkig befutott utat, s tapasztalni fogod, mily kevés világosság az, a mi itt-ott jótékonyan hat kifáradt s üdítő pontot kereső szemedre. Az emberi ész történelme, e világító nap pályája, félvilágos labirint, a melynek folyosói közül kijutni vezérfény nélkül nem lehet: a bölcsellettörténelem borus ég, a melynek szakadozott felhői csak gyenge napsugarakat bocsátanak át, de a napot látni nem engedik.

Alapozva a bölcselkedés történetét; látva a hiú erőlködést: megfejteni azt, a mit az ember a maga eszével meg nem fejthet; elérni azt a magaslatot, a melyre az ember a maga erejéből nem emelkedhetik; valóban szomorú érzés ragadja meg az ember szívét s csüggedés szállja meg, midőn tapasztalja, hogy annyi fáradhatatlan törekvés, annyi munka, önfeláldozás egy elérhetlen cél elérésére volt fordítva. De hát nincs-e eszünk az igazságra teremtvé? Igen! s a ki ezt tagadni meri, üsse fel a bölcselkedés történelmét és látni fogja, hogy az ember esze mily nyugtalanul, mily lázasan keresé az igazságot. Mért tehát az emberre mérve e tantalusi kín, annak keresésére kárhóztatva, a mit el nem érhet? Elérheti, elérheti! Csak egy lépés a jó útra. S ezt az egy lépést nem akarják megtenni az emberek; ott keresik az igazságot s úgy keresik, a hol s a hogyan az meg nem található.

Hidd el nekem, egy Isten csak
Élvezheti e nagy egészet,
Ki az örök fényt alkotá magának,
S engem homályban élni készített.

Igy szól Mephistopheles Fausthoz, hogy őt, ismervén daczoságát, még inkább felbujtsa. Egy isten foghatja csak fel a mindenséget s mi? csak egy parányi porszem vagyunk!

✱

TANULÓK LAPJA

Előfizetési árak:
Egész évre 1 frt 60 kr.
Fél évre — frt 80 kr.
Negyed évre — frt 40 kr.
Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkesztő és kiadó:
Dr. RUPP KORNÉL
tanár.

Az előfizetési díjak
a „Tanulók Lapja” kiadóhivatalába IX. ker., Imre-utca 9. sz. alá küldendők.
Hirdetések felvétele Sikray S. irodájában VI. Váci-körút 88. sz.

Mi a műveltség? ✓

Bevezetés. Műveltség, ez korunk jelszava. Ma napság minden törekvés a műveltség terjesztésére irányul, s úgy a tudomány, mint az irodalom körében mozgalom indult meg, hogy népies kiadások által a kutatások eredményei hozzáférhetőek legyenek. Gyakran azonban a műveltség fogalma igen csekély tere szorítkozik, helytelenül fogják fel, sokszor csak külső formákra alkalmazzák. Az igazi műveltség azonban nemcsak külső már, hanem a lélek műveltsége.

Tárgyalás. Az igazi műveltség nagyon sokat kíván.

1. A test kiképzését, hogy erős és hajlékony legyen. A test a lelket szolgálja, ezért izmosnak és ügyesnek kell lennie. A régiek sokkal több gondot fordítottak a test kiképzésére: a gymnasiumok, palaestra, a Mars mező stb. Innen magyarázható, hogy a régiekben több erő volt. Igaza van századunknak, midőn a kötelező tornázást hirdeti s a gyermeknevelés egyik főtárgyává teszi; régi mulasztást akar ezzel pótolni.

2. Az ember belső világának kiképzése és pedig: a) az ismeret gazdagság megkivánja, hogy úgy a tudományok mint az anyagi erdelek terén bizonyos általános ismeretekkel birjunk, e mellett azonban egy téren szakembereknek kell lennünk.

3. Az érzelem gazdagság: a szép iránt való érzék, az igazságszeretet, a jó iránti hajlandóság, az akarat erő: annak bizonyos erkölcsi iránya, határozottság a jó keresésében és a rossz elhárításában. Jellem nélküli gyöngeség és erkölcstelenség nem tarthat igényt igazi műveltségre.

A művelődés soha sincs végkép befejezve úgy, hogy szükségtelené válnék a további képzés; a műveltség magában hordja célját, az érdeklődést minden iránt, a mi általánosságban az ember érdeklődését felkölti.

Befejezés. A cél magasztos és nehezen elérhető, gyakran áll be egyoldalúság; vagy fektetnek némelyek fősúlyt a testi kiképzésre és a külsőségekre, mások viszont praktikus készültségekre és üzleti jártasságra. Vannak viszont, akik egy halmaz ismeretet szereznek össze biztos tudás nélkül. Egyöntetőség a földolog itt is, mint mindenben.

✱

AJÁNLRHATÓ KÖNYVEK.

Az Olympos. Görög-római mythologia. Petiscus nyomán átdolgozta Dr. Geréb József. Nincs alkalmasabb eszköz az ifjuságot a klasszikus világba bevezetni, mint a görög-római mythologia. A vallásos kedély és képzelet e bámulatos műve ellenállhatatlan varázst gyakorol az ifju lélekre, mely ép oly kedvtelve csüng a esodaszerű és emberileg mégis oly igaz mythosokon, mint a mennyire ezek teljesen beleolvadtak műveltségünkbe, sőt ennek egyik lényeges elevét alkotják. Több mythologiai munka forog már ifjuságunk kezén; mindazonáltal egyikről sem lehet mondani, hogy a görög-római istenekről és a mythikus hősokról kellőleg villágos kepet adna. Petiscus műve egyrészt könnyebb elbeszélő hangon, kimerítőleg adja elő a tárgyat, másrészt mégis a tudomány mai színvonalán áll. Főleg azonban a képek teszik értékesé a könyvet. Általok kap a szöveg szemléleti támaszt, hogy az istenek és hősok képzete annál mélyebben vésődjék a mindkét nembeli ifjuság lelkébe. Mert nem csak fiuk, hanem leányok számára is van írva e munka. A képek úgy vannak megválogatva hogy bármely asztalon heverhet a könyv. Ára 3 frt 50 kr. diszkötésben. kapható a kiadó Athenaeum r. társaságnál s bármely hazai könyvkereskedésben.

A Magyar Mese és Mondavilágból. Benedek Elek nagy meseválatatából, melyet az Athenaeum a mesék szépségéhez méltó kiállításban bocsát közre, megjelent a 8-ik füzet. Minden két hétben megjelenvén egy füzet, bizvást remélhető, hogy az ezer éves ünnepre teljesen kész lesz a valóban nagyszabásu munka, mely a magyar nép ezer meseköltésének a legjavát fogja tartalmazni, megírva azon az eredeti mesemondó hangon, mely egyedül csak a Benedek Elek sajátja. Nem lehet elegszer hangsúlyoznunk, hogy ez a könyv egyetlen iskolából s egyetlen gyermekes házhól sem hiányozhatik. A Benedek által újra írt népmeséknek abban van a nagy erejük és becsük, hogy irodalmi formában igazi népmese hatást teszik s a mellett gondosan vannak készítve a kátborsóztató rémes dolgok s óvatosan kikerül minden olyast, a mi a gyermeki lélekre káros hatással lehetne, a nélkül, hogy e miatt a meséket megfosztaná népies káarakterüktől. A Magyar Mese-és Mondavilág 50 füzetre van tervezve s egy füzet ára 25 kr. A füzetek külön is megjelennek, összesen öt kötetben. A most megjelent füzet is számos gyönyörű mesét s mondát tartalmaz igen sikerült illusztrációkkal. Nevezetesen: Szerencsének szerencséseje, Kigyó Darvitéz és Tatá vitéz, Három nemes legény, Venturné, Melyik ér többet, A vörös tehén, Jégország királya, A rászedett ördög. Megrendelhető minden könyvkereskedésben és a kiadó Athenaeumnál. Tíz füzet előfizetési ára 2 frt 50 kr.

KÜLÖNFÉLÉK.

Home-rule a politikai rendszer, mely megadja Irországnak a külön törvényhozást s a belügyi önállóságot.

Cseh utraquisták = kelyhesek azon husziták, kik a két szín alatt való áldozást hirdették:

Utópia = Morus Tamás latin államregénye (1516.) melyben az író U. szigetének és népének eszményi államát festi; innen általában tökéletes állam és álomország.

Bohéme = a párisi író- és művészvilág alantasabb rétegeinek neve, könnye mű, rendetlen (czigányos) életmódjuk után; bohémiens = czigányok.

Casuistika = hittanilag elismert esetekben, különösen kötelességek összeütközésénél az elhatározásra vonatkozó tan.

Skepticismus = kétkedő szellem v. irány; a bölcészetben azon felfogás mely szerint a dolgok valódi megismerése s így biztos tudás lehetetlen; a skeptikus ennek a híve.

Scholastika = iskolás bölcészet, a IX—XV. sz. uralkodott bölcészeti irány, a melyet a theológiához való merev ragaszkodás jellemez. Főcélja volt az egyházi tantudományos rendszerbe foglalni és az értelem előtt igazolni. Scholastikus, ennek híve; korlátolt felfogásu, merev, vaskalapos tudós önálló gondolkodás nélkül.

Stoicismus, Zeno görög bölc iskolája, melynek főelve az volt, hogy az erény mint legfőbb jó a benső nyugalomban és minden érzéki vágy leküzdésében,

azaz a teljes egykedvűségben (apathia) áll. Követői a stoikusok: Seneca, Epikur, M. Aurelius stb.

Mysticismus = titokzatos, rejtett dolgokkal való foglalkozás s a csodaszerű iránti hajlam; a teológiában és bölcészetben azon irány, mely az istenséggel való rejtélyes és közvetlen közlekedést tűzte ki célul.

Magdeburgi centuriatorok. Az erdélyi szászok joga, főleg az Altenberger codex, melyre régente a n. szebeni polgármester hivatali esküjét letette.

Kossuth szobrára ujabban nem érkezett be adomány. Kérjük a gyűjtőket, hogy iverket június 20-ig küldjék be. Azon túl egyelőre nem fogadunk el külödeményeket.

Figyelmeztetjük előfizetőinket, kiknek előfizetésük július 1-én lejár, legyenek szivesek még a szünetelő előtt beküldeni előfizetéseiket, mert lapunk július 1-én megjelenő számát csak azoknak küldjük meg, kik június 25-ig beküldik előfizetéseiket. Továbbá küldjék be ezimeiket, mielőtt vakációi tartózkodási helyeikre mennek, hogy a lapot oda is megküldhessük.

PHYSIKAI KISÉRLET.

(A lámpaüveg mint villamgép.)

Közönséges lámpaüvegre illeszsd rá közepén ujjnyi széles gyűrűt ugynevezett ónpapirból, minőben a csokoládét szokták árulni. A gyűrűt egy kis enyvel ragasztod össze. Ugyanilyen fémpapirból vágj keskeny szalagot és az üveg egyik végétől hosszában ragaszd egészen egy centiméternyi közelségig a gyűrű felé. Ez meg lévén, a lámpaüveg tisztítására szolgáló hengerkefét vond be puha selyemfou-larddal és dörzsöld vele erősen az üveg belsejét, de ügyelve arra, hogy ujjaid ne érintsék a fémpapírt. Ha sötét helyen végzed a kísérletet, látni fogod, hogy valahányszor kihuzod a kefét az üvegből, gyönyörű villanyszikra pattan ki a két fémpapir darab közt.

Ezzel az egyszerű kis villamgéppel több másféle mutatványt is végezhetni. Pl. a fémpapir gyűrűre köss rá pamutfonalat, vagy vékony drótot, ennek a végére pedig egy esomó papirszalagocskát, melyet cigaretté papirból hosszban vagdaltál. A selyemmel borított hengerkefével most az üveg másik végében végezd a dörzsölést, s eredménye az lesz, hogy a gyűrű megtelik villamossággal s ez, a fonál vagy drót utján átszámazik a papirszalagokra, melyeknél abban fog nyilvánlni, hogy míg eddig nyugodtan voltak egy esomóban, most berzenkedve távolodnak el egymástól.

Megfejtendő, hogy miy tudományos igazságokat bizonyítanak ez igazságok: **Mult számunkban** közölt számrejtvény megfejtése: Czuczor Gergely. A számtani feladaté pedig ez: Először megtöltöm az 5 literes edényt borral a hordóból, az 5 literesből megtöltöm a 3 literest s marad benne kettő. Veszem a 3 literes üveg tartalmát és visszaöntöm a hordóba, a kettőt pedig az 5 literesből beleöntöm a 3 literesbe, az 5 literest megint teletöltöm a hordóból, azután ebből beleöntöm a 3 literesbe a még hiányzó egy litert, marad az 5 literes edényben 4 liter. A 3 literes edény tartalmát a hordóba visszaöntvén a hordóba szintén 4 liter lesz.

Helyesen megfejtették: Károlyi Róza és Mariska, Egressy Árpád, Bartalits Janka, Grüner Rezső, Fekete Ignác, Halász Ferencz, Kerekes Péter, Jászoly Béla, Uray István Sziklai Jenő, Somlyai Vilma, Sánta Irma, Herczegh György, Bonek Géza, Horváth Kálmán, Schallinger Eugenia, Stampfer Katalin, Krén Gizella.

Szerkesztői üzenetek.

Simplex. Udvarhely. Várunk. Küldje be, majd meglátjuk. — Sziklay J. Eperjes. Bekötési táblákat készítettünk, majd annak idején közzetesszük a felhívást. Mindenesetre karácsonyra mindenki megkapja, a ki megrendeli. Azt hisszük, 50-60 kr-nál nem lesz drágább. Helle Dezső. Bpest. Még a talányokért is jutalmat akar? Ugyan még mit nem kíván egy negyed évi előfizetésért? Ne adjunk minden előfizetőnknek meg egy aranyórát is, aztán egy ponny-lovát, meg egy eleven szerecsen gyereket is? Ej, ej!! — Rosenthal F. Ma kapja meg a választ, mult számunkból kimaradt. — F. M. Bpest. Most már késő önnek olyan tanárat ajánlani, a ki nyelre hozná egész évi mulasztásait. Csak nyugodjék bele sorsába, de azért tanuljon. Majd szeptemberre ajánlunk privát órák adására egy tanárat.

Fritz Ármin könyvnyomdája Budapest, József-körut 9.